

Göteborgs tingsrätt

Endast per e-post

GÖTEBORGS TINGSRÄTT
Avdelning 3

INKOM: 2023-10-23
MÅLNR: T 10612-23
AKTBIL: 33

Mål nr T 10612-23

SVAROMÅL

Kärande 1: Harald Daniels,

Kärande 2: Sabine Daniels,

Ombud för 1-2: Juristerna Erik Scherstén, Alexander Ottosson och Emanuel Klerfelt Johansson
Centrum för rättvisa

Svarande: Partille kommun, 212000-1272
433 82 Partille

Ombud:

1 INSTÄLLNING OCH YRKANDE

1.1 Partille kommun

- bestrider Harald Daniels och Sabine Daniels yrkanden,
- vitsordar inte något belopp som skäligt i och för sig,
- vitsordar sättet att beräkna ränta.

1.2 Partille kommun yrkar att tingsrätten förpliktar Harald Daniels och Sabine Daniels att, solidariskt med varandra, ersätta kommunens rättegångskostnad.

2 INLAGANS DISPOSITION

- 2.1 Kommunen inleder sitt svaromål med en kortfattad redogörelse för närliggande domstolsavgöranden och dessa avgörandens betydelse för prövningen i förevarande mål (avsnitt 3.1).
- 2.2 Därefter redogör kommunen för varför överträdelse av egendomsskyddet inte kan ha förekommit i förvarande fall (avsnitt 3.2), utgångspunkterna för proportionalitetsprövningen vid överträdelse av egendomsskyddet och de relevanta omständigheterna för prövningen i de delarna (avsnitt 3.3-3.5).
- 2.3 I efterföljande avsnitt redogör kommunen för skälen för att skadestånd inte ska utgå, att den påstådda skadan inte kan uppgå till yrkat belopp och att skadeståndsbeloppet under alla omständigheter ska jämkas (avsnitt 3.6-3.9).
- 2.4 Under de två avslutande delavsnitten redogör kommunen för de omständigheter som visar att kändenas skadeståndsanspråk är preskriberat och att kändena under alla förhållanden har förlorat rätten att framställa sitt krav (avsnitt 3.10-3.11).
- 2.5 Kommunen ber tingsrätten och kändena att särskilt notera begäran om klargörande under avsnitt 4 och kommunens förslag till målets fortsatta handläggning under avsnitt 6.

3 SAKOMSTÄNDIGHETER M.M.

3.1 Kändenas talan och närliggande avgöranden

- 3.1.1 Kändenas talan avser kommunens uttag av gatukostnader. Kändena påstår att skadeståndsgrundande överträdelse av deras egendomsskydd förekommit genom att kommunen beslutat om uttag av gatukostnader för tillkommande byggrätter, före det att avstyckning ägt rum och byggrätterna utnyttjas.
- 3.1.2 Kändena har till stöd för sin talan hänvisat till ett avgörande från Hovrätten för Västra Sverige ("Perssonmålet")¹ och anfört att "*Omständigheterna i de två målen är i alla relevanta avseenden jämförbara. Tingsrätten saknar därför anledning att göra avsteg från hovrättens bedömning*".²
- 3.1.3 Tvärtemot vad kändena påstår har Perssonmålet emellertid ingen avgörande betydelse för tingsrättens prövning av förevarande mål.
- 3.1.4 Omständigheterna i de båda målen skiljer sig åt på flera avgörande punkter. De invändningar som kommunen framför i detta mål har därtill inte framförts och/eller prövats av domstolarna i Perssonmålet. Det finns dessutom skäl att ifrågasätta hovrättens domskäl i flera delar.
- 3.1.5 Till det anförda kommer att det finns andra och senare avgöranden – vilka kändena medvetet eller av förbiseende inte berört i sin stämningsansökan – som också avser uttag av gatukostnader för tillkommande byggrätter och som har haft motsatt utgång jämfört med Perssonmålet.

¹ Ab 20.

² Stämningsansökan p. 5.1.2, se även p. 2.7

- 3.1.6 Ett sådant avgörande är MÖD 2021:29 ("MÖD-målet"),³ där dom meddelades efter Perssonmålet. Målet avsåg, liksom Perssonmålet, uttag av gatukostnad för tillkommande byggrätter och innefattande en prövning av om uttaget utgjorde överträdelse av egendomsskyddet. Såväl under- som överrätt konstaterade, till skillnad från hovrätten i Perssonmålet, att någon överträdelse inte förekommit. Kommunen kommer att närmare redogöra för relevanta delar av bedömningarna i det målet.
- 3.1.7 Domstolarna i Persson- respektive MÖD-målet, det vill säga totalt fyra domstolar, har således i sak prövat frågan om huruvida uttag av gatukostnader för byggrätter utgör överträdelse av egendomsskyddet innefattande en proportionalitetsprövning. Tre av fyra domstolar har därvid konstaterat att gatukostnadsuttagen varit förenliga med egendomsskyddet.
- 3.1.8 Kommunen framhåller att ytterligare ett mål, som också rörde fastighetsägare i Partille företrädd av samma ombud som i förevarande mål, avgjordes av Mark- och miljööverdomstolen.⁴ Även i det målet prövade domstolen frågan om uttag av gatukostnader för byggrätter utgjorde överträdelse av egendomsskyddet och inte heller i det målet fann Mark- och miljööverdomstolen att någon överträdelse av egendomsskyddet förekommit.
- 3.1.9 Samtliga överrättsavgöranden som nämnts ovan, med undantag för hovrättens avgörande i Perssonmålet, överklagades till Högsta domstolen som inte i något fall fann skäl att meddela prövningstillstånd.

3.2 Överträdelse av egendomsskyddet kan inte ha förekommit i förevarande fall

Inledning

- 3.2.1 Kärandena har påstått att kommunens uttag av gatukostnader har utgjort en överträdelse av deras egendomsskydd enligt 2 kap. 15 § första stycket regeringsformen och artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna ("EKMR").⁵
- 3.2.2 Ingreppet har enligt kärandena bestått i att de "*tvingats att betala pengar och därmed avstå medel till kommunen*" eftersom kommunen beslutat att, som kärandena uttrycker det "i förskott", ta ut gatukostnader för byggrätter som tillkommit deras fastighet.
- 3.2.3 När det gäller prövningen av frågan om överträdelse ägt rum har domstolarna i de närliggande avgörandena som nämnts ovan, efter att ha konstaterat att uttag av gatukostnader visserligen inte alls omfattas av regleringen i regeringsformen, likväl konstaterat att en överträdelse av egendomsskyddet bör prövas på samma sätt mot såväl bestämmelsen i regeringsformen som i EKMR. Kommunen utgår därmed från detta i sin fortsatta redogörelse.

³ Mark- och miljööverdomstolens mål nr F 8069-20 och Nacka tingsrätts dom i mål nr F 1195-19

⁴ Mark- och miljööverdomstolens mål nr P 11043-15

⁵ Stämningensansökan, p. 3.3 och 5.3.1-5.3.2

3.2.4 Redan här ska dock påpekas att EKMR inte inskränker rätten att genomföra sådan lagstiftning som reglerar nyttjandet av egendom i överensstämmelse med det allmännas intresse eller för att säkerställa betalning av skatter eller andra pålagor. En kommuns lagenliga begäran om betalning av gatukostnader utgör således givetvis inte i sig en överträdelse av egendomsskyddet, trots att en den enskilde *"tvingats att betala pengar och därmed avstå medel till kommunen"*.

Regleringen i PBL m.m.

3.2.5 Kommunen inleder sin redogörelse i denna del med den reglering för uttag av gatukostnader som gäller enligt PBL och kändenas möjligheter att få kommunens beslut om uttag av gatukostnader prövat i olika avseenden.⁶

3.2.6 Kommunen har en lagstadgad rätt att besluta att ägarna till fastigheterna i visst område ska betala kostnaderna för åtgärder att bland annat anlägga eller förbättra en gata (gatukostnader). Kostnaderna ska därvid fördelas mellan fastigheterna på ett skäligt och rättvist sätt.⁷

3.2.7 Bakgrunden till och syftet med denna reglering är att kommunen och i förlängningen skattekollektivet av rättviseskäl inte ska belastas med kostnader för gator som bara kommer vissa fastighetsägare till del.⁸

3.2.8 Betalningsskyldigheten inträder när den anläggning som betalningen avser kan användas och betalning ska ske när kommunen begär det. På förfallet obetalt belopp ska ränta enligt 6 § räntelagen utgå.⁹

3.2.9 En fastighetsägares betalningsskyldighet för gatukostnad ska jämkas, om kostnaden för kommunens åtgärder är oskäligt hög eller de åtgärder som kostnaden avser har en omfattning eller ett utförande som går utöver det som kan anses normalt med hänsyn till den användning som är tillåten för fastigheten.¹⁰

3.2.10 Kommunens beslut om uttag av gatukostnad överklagas genom kommunalbesvär. Tvister om ersättning för gatukostnader och betalningsvillkoren för dessa prövas emellertid av mark- och miljödomstol.¹¹

3.2.11 Kommunen har i förevarande fall använt sig av sin lagstadgade rätt att ta ut gatukostnader. Som framgår av stämningsansökan har kommunens uttag av gatukostnaden och fördelningen av denna rättskraftigt prövats efter förfarande initierat av bland andra kändena. Förvaltningsrätten fann därvid att de kostnader som skulle ersättas inte var oskäligt höga och att gatukostnaderna fördelats på ett skäligt och rättvist sätt och i övrigt i enlighet med PBL. Efter

⁶ Redogörelsen avser PBL. Även ÄPBL innehöll dock motsvarande reglering i fråga om kommunens rätt att ta ut kostnader och fastighetsägares rätt till jämkning med mera.

⁷ PBL 6 kap. 24 §

⁸ SOU 2012:91 s. 103f

⁹ PBL 6 kap. 34 och 35 §§

¹⁰ PBL 6 kap. 33 §

¹¹ PBL 15 kap. 10 §

överklagande meddelade varken kammarrätten eller Högsta förvaltningsdomstolen prövningstillstånd i målet.¹²

- 3.2.12 Utöver den reglering som redogjorts för ovan och som avser prövningen av gatukostnaden på närmast objektiva grunder, innehåller PBL även särskilda jämningsregler för betalning av gatukostnader som hänför sig till subjektiva förhållanden på fastighetsägarnas sida.¹³
- 3.2.13 Enligt dessa bestämmelser får fastighetsägaren, om betalningsskyldigheten är betungande med hänsyn till dennes ekonomi eller andra omständigheter, skjuta på betalningstidpunkten genom att få fullgöra betalningen genom avbetalningar. Fastighetsägaren har härutöver möjlighet att få ytterligare jämkning av betalningsskyldigheten om betalningsvillkoren likväl blir alltför betungande. Som exempel på sådana situationer har i förarbetena nämnts fastighetsägare med små ekonomiska resurser, exempelvis pensionärer.¹⁴ Möjligheterna till jämkning är stor och en sådan jämkning kan innebära allt ifrån ytterligare förlängning av amorteringstiden till anstånd med betalningen till dess att fastigheten eller byggrätterna sålts.¹⁵

Kärandena har underlåtit att nyttja alla till buds stående rättsmedel

- 3.2.14 Ovanstående möjligheter för kärandena att få jämkning av gatukostnaden och skjuta upp tidpunkten för betalning med mera, framgår bland annat av kommunens förslag till fördelning av gatukostnader som kärandena gett in i målet.¹⁶ Kärandena har dessutom uttryckligen fått motsvarande upplysning om möjligheten till en prövning vid mark- och miljödomstolen genom länsstyrelsens beslut, efter att kärandena överklagat kommunens planerade uttag av gatukostnader dit.¹⁷
- 3.2.15 Ett förfarande vid mark- och miljödomstolen skulle ha innefattat prövning av om uttaget av gatukostnad för tillkommande byggrätter utgjorde överträdelse av egendomsskyddet, det vill säga samma fråga som kärandena vill pröva inom ramen för förevarande mål.¹⁸ En prövning vid mark- och miljödomstolen skulle dessutom ha omfattat prövning avseende jämkning av gatukostnaden enligt regleringen i PBL, vilket inte kan bli föremål för prövning inom ramen för förevarande mål.
- 3.2.16 Kärandena har trots att de haft och upplysts om dessa möjliga rättsmedel, underlåtit att vidta någon som helst åtgärd i dessa avseenden.
- 3.2.17 Kärandena har i stämningsansökan anfört att de av kommunen muntligen fått beskedet att *"det i deras fall inte var aktuellt med en jämkning av beloppet enligt 6 kap. 33 § i äldre plan och bygglagen (1987:10, ÄPBL). Beskedet var att det*

¹² Stämningsansökan p. 4.2.3

¹³ PBL 6 kap. 36 och 37 §§

¹⁴ Prop. 1980/81:165 s. 37

¹⁵ Prop. 1980/81:165 s. 45

¹⁶ Se kommunens brev,

¹⁷ Ab 10, s. 7-8 under rubriken "Gatukostnader m.m."

¹⁸ Jfr MÖD-målet

varken kunde bli fråga om nedsättning av gatukostnadsavgifterna eller om avbetalning av desamma.”¹⁹

- 3.2.18 Det är oklart om kändena gör gällande att det anförda utgjort skälet till att de underlåtit att vidta några åtgärder. Även om så skulle vara fallet och något sådant besked från kommunen skulle ha förekommit, har det emellertid ingen självständig betydelse och kan under inga omständigheter rättfärdiga kändenas passivitet och underlåtenhet.
- 3.2.19 Kändena har dessutom, trots beskedet, likväl inlett flera prövningar av kommunens beslut, inklusive en prövning av jämkning enligt 6 kap. 33 § ÄPBL (det vill säga en prövning på objektiva grunder om kostnaden varit oskälig hög eller fördelats på felaktigt sätt med mera). Kommunens besked har därmed bevisligen inte hindrat kändena från att i och för sig vidta rättsliga åtgärder och få kommunens beslut prövat i vissa avseenden. Kommunen har för övrigt även avseende kändenas skadeståndskrav i detta mål haft motsvarande avvisande inställning. Inte heller det beskedet har bevisligen hindrat kändena från att vidta rättsliga åtgärder och nyttja sin rätt att få sitt krav prövat.
- 3.2.20 Det finns därmed ingen rimlig förklaring till varför kändena underlåtit att få en prövning enligt regleringen i PBL enligt vad som framgår av p. 3.2.12-3.2.13 ovan.
- 3.2.21 Som kommer att framgå i det följande har kändenas underlåtenhet i detta avseende, avgörande betydelse för prövningen av huruvida överträdelsen av egendomsskyddet överhuvudtaget ska anses ha uppkommit. Redan här kan dock nämnas att även om tingsrätten skulle anse att denna underlåtenhet inte ska beaktas vid prövningen av överträdelsen som sådan, har underlåtenheten betydelse för proportionalitetsbedömningen, för bedömningen av skadestånd överhuvudtaget ska utgå och för jämkning av skadeståndsbeloppet (se vidare om var och en av dessa förhållanden under respektive avsnitt där dessa frågor behandlas).
- 3.2.22 Om en överträdelse av rättighet har förekommit, ska den enskilde ha rätt till sådana effektiva rättsmedel som krävs för att överträdelsen på ett adekvat sätt ska kunna gottgöras. Ersättning för skada kan i sig vara ett rättsmedel, men överträdelsen ska i första hand gottgöras på andra sätt. Rättelse av överträdelsen är således en sådan åtgärd som först ska bli aktuell, före det att skadestånd aktualiseras.
- 3.2.23 Det anförda innebär att om den enskilde har underlåtit att nyttja alla till buds stående rättsmedel för rättelse av överträdelsen, kan en överträdelse inte anses ha förekommit. Den enskilde ska således inte kunna, genom underlåtenhet att nyttja tillgängliga rättsmedel, försätta sig själv i en situation som innebär att en överträdelse aktualiseras. Den enskilde ska i stället se till att i första hand få överträdelsen korrigerad.
- 3.2.24 Med anledning av kändenas underlåtenhet att använda alla till buds stående rättsmedel för att hantera påstådd överträdelse, kan således någon överträdelse

¹⁹ Stämningensansökan p. 4.3.2

av egendomsskyddet inte anses ha förekommit. Kärandenas talan ska ogillas redan på denna grund.

3.3 Utgångspunkterna för proportionalitetsbedömningen

- 3.3.1 Det är i målet ostridigt att det finns lagstöd för kommunens uttag av gatukostnader och att det skett i ett allmänt intresse och haft ett legitimt syfte.²⁰
- 3.3.2 Om tingsrätten, trots vad som anförts i det föregående, skulle finna att överträdelse av egendomsskyddet i och för sig har förekommit, ska tingsrätten därmed endast pröva om överträdelsen har varit proportionerlig. Om överträdelsen har varit proportionerlig, föreligger inte någon rätt till skadestånd.
- 3.3.3 Denna proportionalitetsbedömning kan göras på två olika sätt och domstolarna i Perssonmålet har använt olika proportionalitetsbedömningar vid sin prövning. Den modell som kärandena synes förespråka med tre delsteg,²¹ har använts av hovrätten i Perssonmålet.²² Tingsrätten i det målet har vid sin prövning använt den andra modellen.²³
- 3.3.4 Kommunen kommer att redogöra för bedömningen enligt båda dessa modeller. Som kommer att framgå i det följande, är kommunens uttag av gatukostnader proportionerligt oaktat vilken av dessa modeller som tingsrätten använder för sin prövning.

3.4 Närmare om proportionalitetsbedömning enligt Parkfastigheten

Allmänt om den aktuella proportionalitetsbedömningen

- 3.4.1 Hovrätten har i Perssonmålet använt sig av den proportionalitetsbedömning som förekommer i NJA 2018 s. 753 ("Parkfastigheten").
- 3.4.2 Den proportionalitetsbedömningen omfattar en prövning i tre steg innefattande (i) om det aktuella ingreppet är ägnat att tillgodose det avsedda ändamålet (ändamålsenlighet), (ii) om ingreppet är nödvändigt för att uppnå det avsedda ändamålet eller om det finns likvärdiga, mindre ingripande alternativ (nödvändighet) och (iii) om den fördel som det allmänna vinner står i rimlig proportion till den skada som ingreppet förorsakar den enskilde (proportionalitet i strikt mening).²⁴
- 3.4.3 Det är i målet ostridigt att kommunens uttag av gatukostnader är ändamålsenligt.²⁵ Tingsrättens prövning ska därmed begränsa sig till kraven "nödvändighet" och "proportionalitet i strikt mening".

²⁰ Stämningensansökan p. 5.3.3

²¹ Stämningensansökan p. 5.2.3

²² Ab 20, hovrättens dom s. 5-7

²³ Ab 20, tingsrättens dom s. 15-16

²⁴ NJA 2018 s. 753 p. 23

²⁵ Stämningensansökan p. 5.3.4

Närmare om kravet "nödvändighet"

- 3.4.4 Kärandena har påstått att ingreppet i deras egendomsskydd inte varit nödvändigt eftersom *"det har funnits likvärdiga, mindre ingripande alternativ för att nå ändamålet"*.²⁶
- 3.4.5 Det mindre ingripande alternativet enligt kärandena är att kommunen skulle *"väntat med att begära betalning för de fyra nya byggrätterna till den tidpunkt då fastigheten styckas av och byggrätterna utnyttjas"*.²⁷ Detta samtidigt som kärandena på andra ställen i stämningsansökan påstår att de inte har och aldrig haft *"för avsikt att ändra den befintliga fastighetsindelningen och utnyttja de byggrätter som tillförts fastigheten"*.²⁸
- 3.4.6 För att kunna göra bedömningen om det finns andra mindre ingripande alternativ för att nå ändamålet, måste först ändamålet med uttaget av gatukostnader preciseras.
- 3.4.7 Som kommunen redogjort för ovan är själva syftet och ändamålet med uttag av gatukostnad att kommunen ska kunna få ersättning för sina kostnader av de fastighetsägare som har nytta av gatorna och anläggningarna. Som nämndes ovan övervältras således kostnader för nya gator på enskilda fastighetsägare, för att skattekollektivet inte behöva ska belastas med kostnader för gator som bara kommer vissa fastighetsägare till del.²⁹
- 3.4.8 Mot angiven bakgrund skulle kärandenas inställning i denna del innebära att skattekollektivet – på obestämd tid – skulle bära deras gatukostnader, trots att kärandena har nytta av åtgärderna och trots att åtgärderna ostridigt ökat kärandenas fastighets värde och därmed deras förmögenhet. En sådan ordning skulle inte bara vara oförenlig med ändamålet med gatukostnadsuttaget, utan skulle rätteligen ha direkt motsatt effekt.
- 3.4.9 Utöver det anförda och med hänsyn till att kärandena också hänvisat till hovrättens domskäl i Perssonmålet i denna del,³⁰ ser kommunen skäl att även beröra hovrättens uttalanden i det målet och redogöra för annan relevant praxis.
- 3.4.10 Hovrätten i Perssonmålet har, liksom kärandena, anført att det funnits ett mindre ingripande alternativ till hands för kommunen eftersom *"det borde varit möjligt att avvakta med att kräva betalt utan att detta hade inneburit en orimlig belastning för kommunen"*.
- 3.4.11 För det första anser kommunen att hovrättens konstaterande, enligt vad som redogjorts för ovan, är felaktigt eftersom ändamålet med gatukostnadsuttaget inte kan uppnås på annat sätt än uttag av kostnaden på sätt som kommunen gjort. Detta synes hovrätten helt bortsett ifrån.

²⁶ Stämningsansökan p. 5.4.1

²⁷ Stämningsansökan p. 5.4.2

²⁸ Stämningsansökan p. 3.5 b) och 5.5.2

²⁹ SOU 2012:91 s. 103f

³⁰ Stämningsansökan p. 5.4.5

- 3.4.12 För det andra verkar hovrätten också ha missförstått och/eller frångått de moment som ska ingå vid en prövning av kravet om "nödvändighet". Av praxis framgår att denna prövning ska göras på objektiv grund och mot den aktuella lagreglering som det aktuella ingripandet grundas på. Om den regleringen medger ett ingripande i det enskilda fallet, anses som utgångspunkt kravet på "nödvändighet" också vara uppfyllt. Tvärtemot vad hovrätten har gjort, förekommer således inte några andra överväganden i form av exempelvis intresseavvägning mellan parterna vid denna prövning, utan sådana överväganden blir aktuella först genom prövningen i nästa steg avseende kravet om "proportionalitet i strikt mening". Att göra bedömningen på sätt som nu beskrivits skulle också vara förenlig med att det just är prövningen av huruvida *ändamålet* med åtgärden kan uppnås på ett annat mindre ingripande sätt.
- 3.4.13 Vad som nu anförts, bekräftas av Högsta domstolens uttalanden i Parkfastigheten där domstolen i det fallet, som rörde tvångsvis marköverföring, konstaterade att kraven på ändamålsenlighet och nödvändighet "*i stort sett beaktas redan genom att en fastighetsreglering prövas enligt fastighetsbildningslagens bestämmelser*" och därvid fann att de båda kraven är uppfyllda.³¹
- 3.4.14 Det anförda bekräftas därtill av uttalandena i MÖD-målet. I det avgörandet – där det också var fråga om uttag av gatukostnad för en tillkommande byggrätt och där fastighetsägaren gjorde motsvarande påståenden som kärandena i förevarande mål – konstaterade Mark- och miljööverdomstolen, på motsvarande sätt som Högsta domstolen i Parkfastigheten, följande:
- "En prövning av frågan om ingreppet är ändamålsenligt och nödvändigt sker i huvudsak genom en bedömning av om de krav som PBL ställer upp är uppfyllda i detta enskilda fall. Syftet med gatukostnadsersättning är att kommunen, i det fall den är huvudman för gata och allmänna platser, ska kunna få ersättning för sina kostnader av de fastighetsägare som har nytta av anläggningarna i stället för att skattekollektivet ska bära dessa kostnader. Att klagandena har en sådan nytta har, med hänvisning till mark- och miljödomstolens skäl, konstaterats ovan. Det har vidare prövats att det är fråga om gator och anläggningar för områdets egen funktion."*
- [...]
- Som framhållits ovan är det ett starkt allmänt intresse att anordna gator och det är vidare viktigt att dessa är anpassade för dagens behov. Att kommunens kostnader på något sätt måste finansieras står klart. Kostnaden för anläggandet kan inte lagligen tas ut innan anläggningarna kan användas och fakturering sker alltså när det har uppstått en kostnad för kommunen. Att på obestämd tid skjuta upp finansiering från icke utnyttjade byggrätter skulle innebära att skattekollektivet fick bära kostnaden i avvaktan på utnyttjandet."*
- 3.4.15 Mark- och miljööverdomstolen konstaterade därefter, efter prövning av kravet på "proportionalitet i strikt mening" (se vidare strax nedan) att uttag av

³¹ NJA 2018 s. 753 p. 27

gatukostnader för tillkommande byggrätter varit proportionerligt och därmed inte utgjort överträdelse av egendomsskyddet.

- 3.4.16 Av det ovan anförda följer således att gatukostnadsuttaget i förevarande fall är i enlighet med PBL och att kravet på "nödvändighet" redan därigenom är uppfyllt. Ändamålet med uttaget är att kommunen ska få ersättning för sina kostnader av de fastighetsägare som har nytta av anläggningarna, i stället för att skattekollektivet på obestämd tid ska bära dessa kostnader. Detta kan inte uppnås på annat sätt än att just de fastighetsägare som har nytta av anläggningarna, och vars förmögenhet dessutom ostridigt har ökat genom åtgärderna, ska bära dessa kostnader.
- 3.4.17 Det är mot angiven bakgrund tydligt att något annat sätt än uttag av gatukostnaderna för att uppnå ändamålet inte finns och att uttaget därmed har varit nödvändigt.

Närmare om kravet "proportionalitet i strikt mening"

- 3.4.18 När det gäller kravet om "proportionalitet i strikt mening" ska därvid prövas om den fördel som det allmänna vinner står i rimlig proportion till den skada som ingreppet förorsakar den enskilde.
- 3.4.19 Fördelen som kommunen – och i förlängningen skattekollektivet vars intressen regleringen kring gatukostnadsuttag skyddar – har i förevarande hänseende berörts ovan. För att kunna göra bedömningen måste det vidare preciseras vad det är för skada som ingreppet förorsakar den enskilde.
- 3.4.20 Kärandena har i denna del gjort gällande att uttaget av gatukostnaden "*utgör en oskälig börda för [dem] på grund av betalningstidpunkten*".³² Kärandena har härvid anført att uttaget av gatukostnader avsett ett betydande belopp, att betalning skulle göras inom en månad och att de behövt belåna sitt hus för att kunna betala beloppet.
- 3.4.21 Som kommunen redogjort för ovan, och som kommer att utvecklas under avsnitten om skadestånd, utgör själva gatukostnadsbeloppet rätteligen ingen skada för kärandena. Denna kostnad kan och får lagligen tas ut enligt vad kommunen redogjort för ovan. Detta gäller även om beloppet som sådant skulle anses betydande. Beloppet har således i sig ingen självständig betydelse för prövningen i denna del.
- 3.4.22 Att kärandena behövt använda sin fastighet som säkerhet för ett lån kan heller inte i sig anses vara en belastning. Kärandena har, enligt de handlingar som de själva gett in, både före och efter kommunens uttag av gatukostnader belånat sin fastighet.³³
- 3.4.23 Vad som kvarstår och som skulle kunna utgöra börda eller skada för kärandena, är den finansieringskostnad som kärandena haft för att betala gatukostnaden och den närliggande frågan om betalningsfristen.

³² Stämningsansökan p. 5.5.1

³³ Ab 16

- 3.4.24 När det gäller betalningsfristen, har kändena enligt vad som redogjorts för i det föregående, haft möjlighet att få denna framflyttad och beloppet uppdelat enligt regleringen i PBL, vilket de ostridigt valt att inte göra. Det är möjligt att belåning av fastigheten då inte hade blivit nödvändig eller i vart fall inte i samma omfattning och med den räntekostnad som nu blivit aktuell. Denna underlåtenhet ska särskilt vägas in i tingsrättens prövning vid bedömning av "proportionalitet i strikt mening".
- 3.4.25 Inte heller betalningsfristen har således någon självständig betydelse i förhållande till frågan om finansieringen av betalningen av gatukostnaden. Fristen som sådan kan dessutom inte ha lett till något annat än att kändena behövt ordna finansiering av betalningen genom att belåna sin fastighet – som för övrigt genom åtgärderna fått ett högre värde och därigenom möjliggjort eller i vart fall utökat möjligheterna till finansiering med fastigheten som säkerhet.
- 3.4.26 Följden av allt detta för kändena har därmed endast varit att de behövt betala ränta på det lån som de har tagit för att betala gatukostnaden. Kostnaden för denna ränta, enligt kändenas egna uppgifter, har uppgått till mindre än 600 kronor per månad.³⁴
- 3.4.27 Det är således denna kostnad som kan utgöra bördan för kändena och därmed vägas mot att låta resten av skattekollektivet på obestämd tid finansiera den ökning av kändenas förmögenhet som ostridigt uppkommit genom kommunens åtgärder.
- 3.4.28 Vid en sådan prövning är det tydligt att kommunens uttag av gatukostnader av de tillkommande byggrätterna är proportionerlig i strikt mening.

Sammanfattning

- 3.4.29 Kommunens uttag av gatukostnader har enligt vad som redogjorts för ovan varit proportionerlig enligt den prövningsmodell som framgår av Parkfastigheten, eftersom uttaget varit ändamålsenligt, nödvändigt och proportionerligt i strikt mening.

3.5 Närmare om proportionalitetsbedömning enligt EKMR

- 3.5.1 Uttag av gatukostnader har av såväl tingsrätten och som hovrätten i Perssonmålet anses kunna bedömas på samma sätt som uttag av skatt och andra pålagor i EKMR.³⁵ Hovrätten – till skillnad från tingsrätten – har trots detta grundat sin proportionalitetsbedömning på den modell som framgår av Parkfastigheten och som berördes ovan. Vad Högsta domstolen bedömde i det rättsfallet var emellertid frågan om huruvida en överföring av mark från en fastighet till en annan var förenlig med egendomsskyddet. Det var således inte en fråga om en tillämpning av undantagsregeln för skatter och andra pålagor i EKMR.
- 3.5.2 Om tingsrätten på motsvarande sätt som domstolarna i Perssonmålet kommer fram till att uttag av gatukostnader ska bedömas på samma sätt som uttag av

³⁴ Stämningsansökan p. 4.4.3, cirka 70 000 kronor under 10 år.

³⁵ Ab 20, hovrättens dom, s. 4, 1 st. och tingsrättens dom s. 10-13

skatt och andra pålagor, ska proportionalitetsbedömningen rätteligen göras enligt EKMR.

- 3.5.3 Av uttalanden i praxis avseende fall som rört uttag av skatter eller andra pålagor enligt EKMR, framgår att det som ska prövas är frågan om skatten eller pålagan i det enskilda fallet innebär en orimlig börda för den enskilde eller om den på ett grundläggande sätt undergräver den enskildes finansiella situation.³⁶
- 3.5.4 Som kommunen redogjort för under föregående avsnitt är den enda börda som kan anses ha uppkommit för kärandena genom uttaget av gatukostnaden, en räntekostnad om mindre än 600 kronor per månad.
- 3.5.5 Den bördan kan, varken objektivt eller subjektivt med beaktande av vad kärandena gjort gällande avseende sin ekonomi och särskilt med beaktande av den förmögenhetsökning som kommunens åtgärder ostridigt inneburit för kärandena, inte anses innebära en orimlig börda eller på ett grundläggande sätt undergräva kärandenas finansiella situation.
- 3.5.6 Kommunens uttag av gatukostnader för byggrätterna har således varit proportionerligt även enligt den prövningsmodell som ska tillämpas avseende uttag av skatter eller andra pålagor enligt EKMR. Med den utgångspunkten kan kärandena således inte vinna bifall till sin talan.

3.6 Något skadestånd ska inte utgå

- 3.6.1 Om tingsrätten trots vad som anförts i det föregående kommer fram till att skadeståndsgrundande överträdelse av egendomsskyddet förekommit, ska tingsrätten gå vidare till att pröva frågan om skadestånd ska utgå.
- 3.6.2 Kärandena har grundat sitt skadeståndsanspråk på 3 kap. 4 § skadeståndslagen som reglerar överträdelser av regeringsformen och EKMR. Av den bestämmelsen framgår bland annat att skadestånd ska betalas endast i den utsträckning det är nödvändigt för att gottgöra överträdelsen.
- 3.6.3 Bestämmelsen är inte direkt tillämplig i målet eftersom den skadegörande handlingen (kommunens beslut om uttag av gatukostnader för tillkommande byggrätter) inträffade före ikraftträdandet. Av författningskommentaren framgår dock att det inte bör finnas någon begränsning i rätten till skadestånd för skadefall som inträffade före ikraftträdandet,³⁷ vilket bekräftar av att Högsta domstolen vid ett flertal tillfällen har konstaterat att det allmännas skadeståndsansvar i svensk rätt ska bedömas i ljuset av de krav som EKMR ställer och att den svenska lagstiftningen ska tolkas fördragskonformt i den utsträckning som konventionen ger anledning till det.
- 3.6.4 En grundläggande bestämmelse i sammanhanget mot angiven bakgrund är artikel 13 i EKMR. En förutsättning för skadestånd enligt bestämmelsen är att andra rättsmedel inte räcker som gottgörelse för överträdelsen – bara då blir skadestånd nödvändigt. Ett effektivt rättsmedel ska vara tillgängligt och praktiskt

³⁶ Ab 20, tingsrättens dom s. 16 första stycket med hänvisning till fallen Svenska Managementgruppen AB mot Sverige, application no 11036/84, Bartosch mot Österrike, application no. 26593/95 och N.K.M. mot Ungern, application no. 66529/11.

³⁷ Prop. 2017/18:7 s. 52

möjligt för den enskilde att använda, det ska vara ägnat att leda till rättelse och ge rimliga möjligheter till framgång inom skälig tid, och det ska kunna verkställas.³⁸ En överträdelse av konventionen medför således inte utan vidare en rätt till skadestånd.³⁹

3.6.5 Kärandena har påstått att det är deras *"uppfattning är att det [förutom skadestånd] inte finns några andra sådana effektiva rättsmedel för att få kommunens överträdelse konstaterad och gottgjord"* utan att ange vad de närmare avser med påståendet.⁴⁰

3.6.6 Som kommunen redogjort för under avsnitt 3.2 har emellertid andra effektiva rättsmedel funnits, som kärandena kunnat använda sig av för att gottgöras för den påstådda överträdelsen. Kärandenas underlåtenhet att använda sig av dessa rättsmedel medför i sig att något skadestånd inte ska utgå till dem, även om överträdelse av egendomsskyddet skulle anses ha förekommit. Kärandenas talan ska således ogillas även på denna grund.

3.7 Skadan kan inte uppgå till det belopp som kärandena yrkat

3.7.1 Även om tingsrätten skulle komma fram till att skadeståndsskyldighet för kommunen föreligger – och att fordran inte är preskriberad eller att kärandena på grund av passivitet inte har förlorat rätten att framställa krav mot kommunen (se vidare härom under avsnitt 3.10 och 3.11) – kan kärandena inte ha rätt till skadestånd med det yrkade beloppet.

3.7.2 Som anförts ovan ska skadestånd betalas endast i den utsträckning det är nödvändigt för att gottgöra överträdelsen. Skadeståndsbeloppet ska därtill på sedvanligt sätt motsvara den faktiska skada som kärandena visar att de har lidit till följd av den skadegörande handlingen.

3.7.3 Det står klart att kommunen har rätt att ta ut gatukostnaden och att det finns lagstöd för uttaget och det skett i ett allmänt intresse samt att gatukostnaden som sådan och fördelningen av den redan rättskraftigt har konstaterats vara i enlighet med PBL.

3.7.4 Kärandenas talan grundas på att kommunen begärt betalning för de tillkommande byggrätterna *före* det att fastigheten styckats av och byggrätterna utnyttjas. Det är således rätteligen själva tidpunkten för uttaget av gatukostnaden och inte gatukostnaden som sådan som kärandena invänder mot.

3.7.5 Kärandena har inte ens gjort gällande att de *inte* skulle betala gatukostnaden som sådan. De har tvärtom uttryckligen medgett betalningsskyldighet för gatukostnaden och bekräftat att de inte har någon *"invändning mot att i framtiden betala gatukostnadsavgifter avseende de nya byggrätterna för det fall de skulle besluta sig för att utnyttja dem."*⁴¹

³⁸ Prop. 2017/18:7 s. 17

³⁹ Bengtsson, Skadestånd vid överträdelse av Europakonventionen - den nya lagstiftningen, SvJT 2018, s. 104

⁴⁰ Stämningensansökan p. 5.6.3

⁴¹ Stämningensansökan p. 2.4

- 3.7.6 Kärandenas argument att uttaget skulle göras först när byggrätterna "utnyttjats" kan inte förstås på annat sätt att kärandena menar att de med den likvid som då skulle inflyta, skulle finansiera betalningen av gatukostnaderna och de därmed inte skulle behöva lånefinansiera betalningen.⁴²
- 3.7.7 Vad som nu anförs, bekräftar att det endast är finansieringskostnaden för betalningen av gatukostnaden, och inte gatukostnaden som sådan, som utgör – och kan utgöra – skadan för kärandena. Själva gatukostnaden, som ju utgör merparten av kärandenas skadeståndsanspråk, kan således under inga omständigheter utgöra en ersättningsgill skada.
- 3.7.8 Det anförda vinner ytterligare stöd av att det alternativa händelseförloppet, utan den påstådda skadegörande handlingen – och för övrigt enligt vad kärandena själva gör gällande borde ha gjorts – *inte* hade lett till att kärandena skulle undgå gatukostnaden som sådan. De skulle endast få betala den vid ett senare tillfälle.
- 3.7.9 Till det anförda kommer att någon annan bedömning än att det bara är finansieringskostnaden som kan utgöra skada för kärandena, skulle medföra att de vid bifall av sin talan – utan att behöva erlagga någon ersättning alls – skulle få en ökning av sin förmögenhetsmassa till följd av kommunens åtgärder. Denna ökning skulle därtill vara på bekostnad av skattekollektivet. En sådan ordning kan inte anses vara förenlig med regleringen av skadestånd vid överträdelse av egendomsskyddet.
- 3.7.10 Det ska härutöver framhållas att kommunen – tvärtemot vad kärandena verkar utgå från – inte skulle ha möjlighet att i framtiden på nytt framställa krav på gatukostnader när de tillkommande byggrätterna "utnyttjas", eftersom fakturorna som ställts ut redan har betalats av kärandena. Den fullgjorda betalningen påverkas inte av att kärandena – genom ett skadestånd – erhåller en "återbetalning" av motsvarande belopp. Någon möjlighet att i ett senare tillfälle betala gatukostnaden finns således inte i förevarande fall.

3.8 Skadeståndsbeloppet ska jämkas

- 3.8.1 Om tingsrätten kommer fram till att skadestånd ska utgå, ska tingsrätten under alla omständigheter jämka skadeståndet.
- 3.8.2 Ett skäl för att jämka skadeståndet är att kärandena, genom sin underlåtenhet att använda alla till buds stående rättsmedel, varit medvållande till skadan (se vidare kommunens redogörelse under avsnitt 3.2).
- 3.8.3 Ett annat skäl är att kärandena, genom ett skadestånd innefattande ett belopp motsvarande själva gatukostnaden, skulle hamna i ett läge där de får en obehörig förmögenhetsökning (se vidare kommunens redogörelse under p. 3.7.9-3.7.10).
- 3.8.4 Ett tredje skäl att jämka skadeståndet är att kärandena inte har vidtagit någon åtgärd alls – eller i vart fall inte redogjort för vilka åtgärder de vidtagit – för att begränsa sin skada.

⁴² Stämningsansökan rubrikerna till avsnitt 5.4 och 5.5

3.9 Något ideellt skadestånd ska inte utgå

- 3.9.1 Tvärtemot vad kärandena verkar göra gällande, är det inte så att ersättning för ideellt skadestånd utgår i samtliga fall där överträdelse av egendomsskyddet i och för sig anses ha förekommit. Även ideellt skadestånd ska betalas endast i den utsträckning det är nödvändigt för att gottgöra överträdelsen.⁴³
- 3.9.2 Kärandena har gjort gällande att de har rätt till ideellt skadestånd "*med hänsyn till överträdelsens art och omständigheterna i övrigt*". Det är för kommunen inte helt klart vad kärandena avser, men kommunen ser likväl skäl att framhålla följande i denna del.
- 3.9.3 Avgörande för frågan om det föreligger en rätt till gottgörelse för ideell skada är hur allvarlig kränkningen är. Allvaret bestäms efter främst de negativa känslor av förnedring, ringaktande, utsatthet eller liknande, som rättighetskränkningen – i betraktande av dess orsak, art, omfattning och verkningar och med beaktande av omständigheterna runt denna – typiskt sett är ägnad att framkalla. Ersättningen ska stå i proportion till kränkningens allvar.⁴⁴
- 3.9.4 Om tingsrätten kommer fram till prövningen av denna fråga, har tingsrätten redan konstaterat att överträdelse av egendomsskyddet i någon form har förekommit och sannolikt att i vart fall viss ersättning ska utgå till kärandena. I detta fall har kärandena på grund av överträdelsen endast tvingats att uppta ett lån för att kunna betala gatukostnaden. Som kommunen redogjort för ovan kan den skada som de drabbats av – om någon – inte uppgå till mer än just den räntekostnaden.
- 3.9.5 Typiskt sett anses redan skadeståndet som sådant innebära att kränkningen har erkänts och den lidande därigenom fått viss upprättelse. Överträdelsen kan i ljuset av det anförda inte anses vara så allvarlig att någon ideell ersättning – utöver den ekonomiska ersättning motsvarande räntekostnaden som kärandena under de förhållandena kan komma att tillerkännas – bli aktuell.
- 3.9.6 Till det anförda kommer att kärandenas underlåtenhet att utnyttja alla till buds stående rättsmedel, även har betydelse vid prövningen av ideella skadeståndet och då särskilt vid bedömningen av kränkningens allvar och om skadeståndet även i den delen ska jämkas.

3.10 Kärandenas skadeståndsfordran har preskriberats

- 3.10.1 En fordran preskriberas tio år efter tillkomsten, om inte preskriptionen avbryts dessförinnan.⁴⁵ För skadeståndsfordringar räknas preskriptionstiden i regel från den tidpunkt då den skadegörande handlingen utfördes.
- 3.10.2 Såsom kärandena utformat sin talan är den skadegörande handlingen i förevarande fall kommunens beslut att ta ut gatukostnader.
- 3.10.3 Gatukostnadsutredningen för det aktuella området, där fördelningen av gatukostnaderna framgick, vann laga kraft i april 2011.⁴⁶ Detta är därmed den

⁴³ SkL 3 kap. 4 § andra stycket

⁴⁴ Jfr. NJA 2013 s 842, p. 58 och 62 och där gjorda hänvisningar

⁴⁵ Preskriptionslagen 1 §

⁴⁶ Ab 12, första stycket

senaste tidpunkten den skadegörande handlingen kan anses ha ägt rum och skadeståndsfordran tillkommit.

- 3.10.4 Kärandena har för första gången genom sitt brev i maj 2022 framställt delar av sitt krav mot kommunen. Krav avseende räntekostnaden framställdes ännu senare och först genom stämningsansökan i juni 2023.
- 3.10.5 Det har därmed gått mer än 10 år mellan den skadegörande handlingen och kärandenas krav.
- 3.10.6 Någon preskriptionsavbrytande åtgärd har inte förekommit och kärandenas fordran är därmed preskriberad.

3.11 Kärandena har förlorat rätten att framställa skadeståndskrav

- 3.11.1 Skulle tingsrätten anse att kärandenas skadeståndsfordran inte är preskriberad, har de under alla omständigheter förlorat rätten att framställa sitt krav.
- 3.11.2 Det står numera klart att det finns en allmän civilrättslig princip om att passivitet kan leda till förlust av rättighet. Förlusten av rättigheten kan föreligga före det att preskription inträder och även om preskription överhuvudtaget inte inträder samt även i de fall någon reklamationsplikt inte skulle anses föreligga.⁴⁷
- 3.11.3 Den skadegörande handlingen uppkom, som anförts ovan, senast genom att gatukostnadsutredningen för det aktuella området vann laga kraft i april 2011.
- 3.11.4 Kärandena betalade kommunens fakturor, utan invändningar, i februari 2013.⁴⁸
- 3.11.5 Dom i Perssonmålet, som kärandena grundar sin talan på, meddelades i april 2021.
- 3.11.6 Kärandena framställde större delen av sitt krav i maj 2022. Krav avseende ersättning för räntekostnad framställdes för första gången i juni 2023.
- 3.11.7 Kärandena har således framställt sitt krav över elva respektive tolv år efter beslutet om gatukostnader, över nio respektive tio år efter att de utan invändningar betalat fakturorna avseende gatukostnaden och över ett respektive två år efter dom i Perssonmålet.
- 3.11.8 Det har inte funnits något skäl för kärandena – exempelvis för att företa särskilda utredningar – att avvakta så länge med att framställa sitt krav mot kommunen. Kärandena har heller inte anförts något särskilt skäl för varför de väntat så länge med att framställa sitt krav. De har tvärtom bekräftat att vad de anförts i detta mål ”i allt väsentligt motsvarar [vad fastighetsägaren i Perssonmålet] anförde till stöd för sin talan”.⁴⁹
- 3.11.9 Kommunen å sin sida har haft anledning att utgå ifrån och inrätta sig efter att de fastighetsägare som ansåg sig ha ett krav, också skulle framställa dessa krav utan dröjsmål. Detta har särskilt gällt de fastighetsägare – inklusive kärandena –

⁴⁷ Se t.ex. NJA 2022 s. 3, NJA 2017 s. 203 p. 9 och NJA 2017 s. 1195

⁴⁸ Stämningsansökan p. 4.4.2

⁴⁹ Stämningsansökan p. 5.1.3

som tidigare aktivt och i flera instanser invänt mot kommunens beslut om uttag av gatukostnaderna och framför allt efter dom i Perssonmålet i april 2021.

- 3.11.10 Med hänsyn till kärandenas passivitet under så lång tid som redogjorts för ovan utan att det funnits något särskilt skäl för det och kommunens befogade inställning att något krav inte heller skulle framställas, har kärandena förlorat rätten att framställa skadeståndskrav mot kommunen. Detta gäller i vart fall kravet avseende räntekostnad.

4 BEGÄRAN OM KLARGÖRANDE

- 4.1 Kommunen noterar att det är ostridigt i målet att kärandenas fastighet ökat i värde till följd av kommunens åtgärder.⁵⁰ Omfattningen av denna värdeökning kan ha viss betydelse i målet. Om parterna inte är ense i den frågan kan ett värderingsutlåtande behöva tas fram. Mot denna bakgrund och till undvikande av onödiga kostnader, vore det önskvärt att kärandena utvecklade sin inställning i denna del.
- 4.2 I Perssonmålet, som kärandena grundar sin talan på, har värdeökningen beräknats till 2 500 000 kronor. Käranden i det målet vitsordade – efter att kommunen presenterat ett värderingsintyg – beloppet.
- 4.3 Kan kärandena i detta mål, för att förenkla handläggningen i denna del, vitsorda motsvarande belopp i värdeökning avseende sin fastighet? Om inte, vilket belopp kan kärandena vitsorda i denna del?

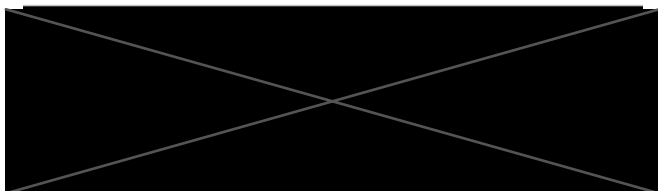
5 BEVISUPPGIFT

- 5.1 Kommunen åberopar för närvarande inte någon bevisning.

6 MÅLETS HANDLÄGGNING

- 6.1 De invändningar som kommunen framställt avseende preskription och förlust av rätten att framställa krav, kan lämpa sig för en prövning genom en mellandom redan av det skälet att frågorna kan avgöras på handlingarna och var och en av frågorna har omedelbar betydelse för utgången i målet.
- 6.2 Kommunen kan utveckla sin syn i fråga om mellandomstema m.m. när kärandena yttrat sig över svaromålet och kommunens förslag om mellandom.

Göteborg den 23 oktober 2023

⁵⁰ Stämningsansökan p. 5.5.5